

Tisková zpráva

agentury EU pro drogy v Lisabonu

EVROPSKÁ ZPRÁVA O DROGÁCH 2018: HLAVNÍ BODY

EMCDDA: opětovný vzestup kokainu na dynamickém trhu s drogami

(7. června 2018, LISABON — **EMBARGO 10:00 SEČ/09:00 ZEČ/lisabonského času**) Agentura EU pro drogy (EMCDDA) poukazuje na důkazy o zvýšené dostupnosti kokainu ve své **Evropské zprávě o drogách 2018: Trendy a vývoj** zveřejněné dnes v Bruselu ⁽¹⁾. K tomuto vývoji dochází v kontextu dynamického trhu s drogami, který je schopen se rychle přizpůsobit opatřením na kontrolu drog. Ve svém každoročním přehledu se agentura rovněž zabývá výzvami spojenými s novými psychoaktivními látkami, včetně dostupnosti nových syntetických opioidů (zejména vysoce potentních derivátů fentanylu) a problémů spojených s užíváním syntetických kanabinoidů v marginalizovaných skupinách (mimo jiné u vězňů).

Ve zprávě centra EMCDDA se konstatuje, že dostupnost drog je celkově vysoká a v některých oblastech se podle všeho zvyšuje. Z nejnovějších dat vyplývá, že v Evropě (v EU-28, v Turecku a v Norsku) byl v roce 2016 nahlášen více než 1 milion záchytů nelegálních drog. Více než 92 milionů dospělých v EU (15–64 let) aspoň jednou vyzkoušelo nelegální drogu a odhaduje se, že v roce 2016 se kvůli užívání nelegálních drog podrobilo léčbě 1,3 milionu lidí (EU-28).

Dimitris Avramopoulos, evropský komisař pro migraci, vnitřní věci a občanství, uvádí: „V současnosti zaznamenáváme v Evropě nárůst výroby a dostupnosti drog. Navíc je trh s nelegálními drogami značně dynamický a adaptabilní – a o to je nebezpečnější. Pokud chceme být o krok napřed, musíme zaměřit naše úsilí na posilování odolnosti i schopnosti reagovat, a to nejen kvůli rostoucímu významu on-line trhu a vývoji nových druhů drog. Díky novým pravidlům pro nové psychoaktivní látky, která vstoupí v platnost na konci tohoto roku, získá Evropa další, silnější nástroje na účinnější řešení těchto výzev a pro lepší ochranu evropských občanů před nebezpečnými drogami.“ ⁽²⁾

Kokain: zvýšená dostupnost a nejvyšší čistota za posledních deset let

Kokain je nejčastěji užívanou nelegální stimulační drogou v Evropě. V posledním roce tuto drogu užilo přibližně 2,3 milionu mladých dospělých (ve věku 15 až 34 let) (EU-28). V souvislosti se známkami poukazujícími na vyšší míru pěstování koky a výroby kokainu v **Latinské Americe** dnes zveřejněná analýza potvrzuje, že evropský trh s kokainem je velmi živý, přičemž příslušné ukazatele svědčí o zvýšené dostupnosti této drogy v řadě zemí. I když je cena kokainu i nadále stabilní, jeho čistota při pouličním prodeji dosáhla v roce 2016 nejvyšší úrovně za posledních deset let (infografika, s. 26). Počet případů záchytů kokainu se také zvýšil. V roce 2016 bylo v EU hlášeno zhruba 98 000 záchytů kokainu (v roce 2015 to bylo 90 000) o celkovém objemu 70,9 tuny této drogy (obrázek 1.6).

Na úrovni jednotlivých měst bylo v nedávné studii reziduí drog v komunálních odpadních vodách zjištěno, že mezi roky 2015 a 2017 došlo k nárůstu reziduí kokainu v 26 z 31 měst, která disponovala daty pro dané období ⁽³⁾. Nejvíce reziduí bylo zaznamenáno ve městech v **Belgii, Nizozemsku, Španělsku** a ve **Spojeném království** a nejnižší úroveň byla hlášena ze zkoumaných **východoevropských** měst (obrázek 2.5).

Dnes zveřejněná zpráva odhaluje, že došlo k nárůstu počtu prvních žádostí o speciální léčbu v souvislosti s užíváním kokainu (infografika, s. 45). V roce 2016 poprvé nastoupilo na léčbu kvůli problémům s touto drogou 30 300 klientů, což oproti roku 2014 představuje nárůst o více než pětinu. Celkově požádalo v roce 2016 o speciální léčbu v souvislosti s problémy souvisejícími s kokainem více než 67 000 klientů. Zvláště znepokojivý je odhad, že v roce 2016 požádalo o léčbu 8 300 klientů primárně z důvodu užívání cracku. Kokain byl navíc druhou nejčastěji zaznamenanou drogou při hospitalizacích pro akutní stavy v souvislosti s užíváním drog v síti 19 vybraných nemocnic v roce 2016 (Euro-DEN Plus)(obrázek 3.7).

Zdá se rovněž, že se mění metody a trasy obchodování s drogami. I když je stále důležitý **Pyrenejský poloostrov**, což je tradičně hlavní místo vstupu námořních zásilek kokainu do Evropy, z dat za rok 2016 vyplývá, že jeho význam klesá a velké záchyty jsou nyní hlášeny v přístavech kontejnerových lodí více na severu. V roce 2016 zachytila **Belgie** 30 tun kokainu (43% odhadovaného celkového ročního objemu kokainu zachyceného v EU).

Ředitel centra EMCDDA Alexis Goosdeel uvádí: „Ze závěrů naší nové zprávy vyplývá, že v Evropě nyní zaznamenáváme důsledky vyšší produkce kokainu v Latinské Americe. První varování v podobě analýzy odpadních vod ohledně vyšší dostupnosti kokainu nyní potvrzují další data svědčící o rostoucí nabídce, včetně vyšší čistoty, většího počtu a vyššího objemu záchytů kokainu. Musíme být znepokojeni dopady užívání kokainu v oblasti zdraví, protože začínáme zaznamenávat určitý znepokojivý vývoj v této oblasti, včetně vyššího počtu lidí, kteří poprvé žádají o léčbu z důvodu problémů s kokainem. Tyto změny potvrzují rostoucí význam poskytování účinné prevence, léčby a intervencí k minimalizaci škod pro uživatele kokainu.“

Známky nárůstu produkce drog v Evropě

Evropa je významným trhem s nelegálními drogami, které se pašují z řady regionů světa, včetně **Latinské Ameriky, západní Asie a severní Afriky**. V dnešní zprávě se však také zdůrazňuje úloha **Evropy** jako regionu, kde probíhá výroba. Ve zprávě se konstatuje: „V letošním roce jsme u celé řady látek zaznamenali určité znepokojující známky ohledně zvýšené míry výroby drog, ke které nyní dochází v Evropě.“

K výrobě v těsnější blízkosti ke spotřebitelským trhům dochází z řady důvodů, včetně výhodnosti, snížení rizika odhalení na hranicích a v závislosti na dané droze též kvůli dostupnosti nebo nákladům na nezbytné chemické látky potřebné pro výrobní proces. Ve zprávě se uvádí několik příkladů zvýšené výroby drog v rámci Evropy a inovací výrobních metod. Patří mezi ně důkazy o nelegálních laboratořích zpracovávajících kokain, zvýšení počtu zlikvidovaných laboratoří na výrobu MDMA („extáze“), rozšíření a větším zapojení organizované trestné činnosti do výroby metamfetaminu, provádění závěrečných fází výroby metamfetaminu v zemi spotřeby a malém počtu zjištěných laboratoří na výrobu heroinu. Některé syntetické drogy vyrobené v EU jsou určeny pro zahraniční trhy, např. pro **Severní i Jižní Ameriku, Austrálii, Blízký, Střední a Dálný východ a Turecko**.

Zvýšená produkce vysoce potentního konopí v Evropě má podle všeho vliv na činnosti producentů konopí mimo EU, jak je patrné z vyšší potence hašiše, který je do Evropy pašován z **Maroka**. Objevují se též známky toho, že nové psychoaktivní látky, které jsou běžně vyráběny v **Číně** a odesílány do Evropy, kde se balí, se někdy vyrábí i přímo v Evropě.

Konopí: dostupnost i míra užívání je i nadále vysoká a změny mezinárodních politik mohou postavit Evropu před nové výzvy

Konopí zůstává nejběžněji užívanou nelegální drogou v Evropě a jeho stěžejní postavení se promítá i do dat o prevalenci, drogových trestných činech, záchytech a nových žádostech o léčbu. Konopí v posledním roce užilo (v EU-28) zhruba 17,2 milionu mladých Evropanů (15–34 let) a přibližně 1% dospělých Evropanů (15–64 let) užívá konopí každý den nebo téměř každý den (EU-28).

Konopí se týkaly více než tři čtvrtiny (77%) z 800 000 trestných činů spojených s užíváním nebo držením drog, které byly zaznamenány v EU v roce 2016 a u nichž je známa primární droga (obrázek 1.14). Jedná se rovněž o nejčastěji zachycenou drogu — v roce 2016 bylo v EU ohlášeno 763 000 případů

záchytu konopných produktů. Konopí má v Evropě (EU-28, Turecko a Norsko) na svědomí nejvyšší podíl (45%) hlášených nových osob žádajících o léčbu. Počet osob poprvé žádajících o léčbu kvůli problémům s konopím vzrostl v 25 zemích, v nichž jsou k dispozici data pro roky 2006 a 2016, z 43 000 v roce 2006 na 75 000 v roce 2016 (infografika, s. 41).

Nedávné změny v regulačním rámci týkající se konopí v některých částech **Severní i Jižní Ameriky** — včetně legalizace v některých jurisdikcích — vedly v těchto oblastech k rychlému rozvoji komerčního trhu s rekreačním konopím. To má za následek inovace v systému dodávek a ve vývoji konopných produktů (např. náplní do elektronických cigaret, jedlých produktů a odrůd s vysokou potencí).

Není jasné, jaké budou důsledky pro Evropu, pokud se v částech **Severní a Jižní Ameriky** vytvoří velké legální trhy s touto drogou, ale nelze vyloučit dopad na vzorce nabídky nebo užívání v Evropě. Centrum **EMCDDA** pečlivě monitoruje mezinárodní vývoj v oblasti regulace konopí s cílem dosáhnout lepšího pochopení těchto probíhajících změn na základě dostupných dat a pomoci určit dopad, který tyto změny mohou mít na situaci v Evropě ⁽⁴⁾. Jednou z politických otázek, kterým se dostalo větší pozornosti v souvislosti se změnou mezinárodních pohledů na regulaci konopí, je otázka užívání konopí a zhoršené schopnosti řízení. Na toto téma se zaměřila nedávná zpráva centra **EMCDDA**, která vychází z poznatků mezinárodních odborníků ⁽⁵⁾.

Bylo zjištěno méně nových psychoaktivních látek, ale existuje více důkazů o jejich škodlivosti

Nové psychoaktivní látky (NPL, „nové drogy“) jsou i nadále v Evropě z hlediska politiky a zdravotního stavu populace významným problémem. Tyto látky, na které se nevztahuje mezinárodní kontrola drog, zahrnují řadu různých látek, včetně syntetických kanabinoidů, opioidů, katinonů a benzodiazepinů (obrázek 1.10). V roce 2017 bylo prostřednictvím **systému včasného varování Evropské unie** vůbec poprvé hlášeno 51 nových psychoaktivních látek – to znamená zhruba jedna týdně. Ačkoliv roční celkový počet nových látek, které se poprvé objevily na trhu, je oproti číslům z minulých let (98 v roce 2015, 101 v roce 2014) nižší, celkový počet dostupných nových psychoaktivních látek zůstává vysoký. Na konci roku 2017 centrum **EMCDDA** monitorovalo více než 670 nových psychoaktivních látek (oproti přibližně 350 v roce 2013)⁽⁶⁾. Poškození zdraví související s novými syntetickými kanabinoidy a novými syntetickými opioidy — včetně akutní intoxikace a úmrtí — přiměla centrum **EMCDDA** k tomu, aby v roce 2017 provedlo rekordní počet devíti hodnocení rizik.

Nové syntetické kanabinoidy, jichž bylo od roku 2008 zjištěno 179 (10 v roce 2017), představují největší skupinu chemických látek, kterou centrum **EMCDDA** monitoruje. Tyto kanabinoidy, které se často prodávají pod označením „bylinné směsi ke kouření“, byly v roce 2016 nejčastěji zachycenými novými psychoaktivními látkami – nahlášeno bylo přes 32 000 případů záchytu těchto látek (oproti 10 000 záchytům v roce 2015)(obrázek 1.12). Tento počet záchytů představoval téměř polovinu celkového počtu záchytů nových psychoaktivních látek, které byly agentuře v roce 2016 ohlášeny. V roce 2017 bylo provedeno hodnocení rizik čtyř syntetických kanabinoidů (AB-CHMINACA, ADB-CHMINACA, 5F-MDMB-PINACA a CUMYL-4CN-BINACA).

Stále častěji jsou odhalovány vysoce potentní nové syntetické opioidy (zejména deriváty fentanylu), které napodobují účinky opiátů získaných z přírodních látek (např. heroin a morfin). Tyto látky jsou někdy dostupné v nových formách (např. jako nosní sprej) nebo se prodávají jako nelegální drogy, např. heroin a kokain, či se s nimi míchají. Od roku 2009 bylo na evropském trhu s drogami zjištěno celkem 38 nových syntetických opioidů (13 v roce 2017). Deriváty fentanylu, které jsou z velké části zodpovědné za současnou opioidovou krizi ve **Spojených státech**, jsou pro Evropu předmětem znepokojení a vyžadují neustálou ostražitost. Tyto látky — některé mnohokrát potentnější než morfin — tvořily přes 70% z odhadovaného počtu 1 600 záchytů nových syntetických opioidů hlášených v roce 2016. Prostřednictvím **systému včasného varování** bylo v roce 2017 nahlášeno deset nových derivátů fentanylu, z nichž pět prošlo hodnocením rizik (akryloylfentanyl, furanylfentanyl, 4-fluoroisobutyrylfentanyl, tetrahydrofuranlylfentanyl a karfentanil).

Věznice: zaměření na zdravotní péči a nové drogy

Věznice jsou kritickým místem, kde je třeba se zaměřit na potřeby uživatelů drog v oblasti zdravotní péče, a tento krok může přinést výhody širšímu společenství (např. díky prevenci předávkování po propuštění, omezení přenosu infekčních nemocí spojených s užíváním drog, jako je HIV a HCV). Letošní zpráva zdůrazňuje příležitosti pro intervence v tomto prostředí a upozorňuje na odlišnosti mezi členskými státy, pokud jde o poskytování služeb ⁽⁷⁾.

V nové studii provedené ve více zemích, která byla zveřejněna souběžně s dnešní zprávou ⁽⁸⁾, agentura zkoumá narůstající problémy v oblasti zdraví a bezpečnosti spojené s užíváním **nových psychoaktivních látek ve věznicích**. „Užívání psychoaktivních látek a související poškození zdraví nyní představují nové výzvy pro vězeňství v Evropě,“ uvádí se ve studii. Ze čtyř druhů nových psychoaktivních látek zjištěných ve věznicích jsou nejčastěji hlášeny syntetické kanabinoidy. Významnými motivačními faktory pro užívání právě těchto drog ve věznicích jsou mimo jiné snadné pašování do věznic (např. v tekuté podobě nebo nastříkané na papír nebo textilii) a obtížná zjistitelnost při testech na přítomnost drog.

Internetový prodej a výskyt nových benzodiazepinů

I když celkově z hlediska objemu stále převládají tradiční off-line trhy s drogami, je patrný rostoucí význam on-line trhů, což představuje nové výzvy pro opatření v oblasti kontroly drog. Nedávná studie centra **EMCDDA a Europolu** určila více než 100 celosvětových darknetových trhů, přičemž asi dvě třetiny nákupů na těchto trzích souvisí s drogami ⁽⁹⁾. Současně také podle všeho roste význam tradičního internetu a sociálních médií, zejména pokud jde o nabídku nových psychoaktivních látek a přístup ke zneužívaným lékům.

Dnes zveřejněná zpráva rovněž upozorňuje na obavy ohledně nástupu nových benzodiazepinů, které nejsou v **EU** povoleny jako léky, a to ať už na ulici, nebo na internetu. Centrum **EMCDDA** nyní monitoruje 23 nových benzodiazepinů (3 z nich byly v Evropě poprvé zaznamenány v roce 2017). Některé se prodávají pod svým vlastním názvem (např. diklazepam, etizolam, flubromazolam, flunitrazolam, fonazepam). V jiných případech výrobci používají tyto látky k výrobě padělaných verzí běžně předepisovaných léků založených na benzodiazepinech (např. diazepam, alprazolam), které se pak prodávají na trhu s nelegálními drogami. V roce 2016 bylo zachyceno více než půl milionu tablet obsahujících nové benzodiazepiny nebo podobné látky, což je zhruba o dvě třetiny více oproti počtu těchto látek zachycených v roce 2015.

V analýze zveřejněné souběžně s touto zprávou centrum **EMCDDA** zkoumá **zneužívání benzodiazepinů ve skupině vysoce rizikových uživatelů opioidů v Evropě** ⁽¹⁰⁾. I když v řadě případů se tyto léky předepisují vysoce rizikovým uživatelům drog k oprávněnému léčebnému účelu, mohou být použity k jiným účelům a zneužity, což přispívá ke zvýšené nemocnosti a úmrtnosti v této skupině. Asi 40% osob žádajících o léčbu z důvodu primárního užívání opioidů uvedlo, že jejich sekundární problémovou drogou jsou benzodiazepiny. Studie obsahuje též časovou osu ohlašování nových benzodiazepinů centru **EMCDDA**.

Vyšší počet úmrtí v důsledku předávkování a úloha naloxonu při prevenci

Dnes zveřejněná zpráva zdůrazňuje obavy ohledně vysokého počtu úmrtí v důsledku předávkování v Evropě, který se v uplynulých čtyřech letech zvyšoval. Odhaduje se, že v roce 2016 v Evropě (EU-28, Turecko a Norsko) došlo k více než 9 000 úmrtím v důsledku předávkování, především v souvislosti s heroinem a dalšími opioidy — i když často v kombinaci s jinými látkami, zejména s alkoholem a benzodiazepiny.

Výzvy související se starými a novými opioidy kladou opětovný důraz na úlohu naloxonu, což je antidotum opioidů, v rámci strategií reakce na předávkování ⁽¹¹⁾. Zpráva zdůrazňuje naléhavou potřebu „přehodnotit současnou politiku týkající se naloxonu a zvýšit vzdělávání a informovanost uživatelů drog i pracovníků, kteří se s tímto lékem mohou setkávat“.

Předsedkyně správní rady centra EMCDDA Laura d'Arrigová na závěr dodává: „Hrozby, které drogy představují pro oblast veřejného zdraví a bezpečnosti v Evropě, vyžadují i nadále jednotnou reakci. Akční plán EU v oblasti drog, který byl přijat v roce 2017, stanoví rámec evropské spolupráce. Jelikož se problémy spojené s drogami mění a objevují se nové trendy, je naprosto nezbytné, aby s nimi náš systém monitorování dokázal držet krok. *Evropská zpráva o drogách* spolu se 30 zprávami o jednotlivých zemích nabízí nejaktuálnější analýzu, která má pomoci tvůrcům politik získat jasný přehled o tomto jevu a přizpůsobit politickou reakci tak, abychom těmto novým výzvám mohli předcházet a čelit.“⁽¹²⁾

Poznámky

⁽¹⁾ Soubor publikací s názvem *Evropská zpráva o drogách 2018* je k dispozici na adrese www.emcdda.europa.eu/edr2018. Data prezentovaná v této zprávě se týkají roku 2016 nebo posledního roku s dostupnými daty. Obrázky a grafika, na něž se v této tiskové zprávě odkazuje, se nacházejí přímo ve zprávě. Další číselná data a tabulky lze nalézt ve statistickém věstníku 2018 (www.emcdda.europa.eu/data/stats2018).

⁽²⁾ www.emcdda.europa.eu/news/2017/16/new-legislation-response-new-psychoactive-drugs_en

⁽³⁾ www.emcdda.europa.eu/news/2018/1/latest-data-wastewater-european-cities_en Analýza odpadních vod svědčí o kolektivní spotřebě čistých látek v určitém společenství a výsledky nejsou přímo srovnatelné s odhady prevalence z průzkumů mezi obyvateli v jednotlivých zemích.

⁽⁴⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/topic-overviews/cannabis-policy/html_en

⁽⁵⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/cannabis-and-driving
www.emcdda.europa.eu/news/2017/9/symposium-drug-impaired-driving_en

⁽⁶⁾ www.emcdda.europa.eu/activities/action-on-new-drugs
www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communications/fentanils-and-synthetic-cannabinoids-ews-update

⁽⁷⁾ Viz kapitola 3 a www.emcdda.europa.eu/topics/prison

⁽⁸⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communications/nps-in-prison

⁽⁹⁾ www.emcdda.europa.eu/darknet

⁽¹⁰⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/pods/benzodiazepines

⁽¹¹⁾ Viz kapitola 3 a www.emcdda.europa.eu/publications/insights/take-home-naloxone

⁽¹²⁾ www.emcdda.europa.eu/countries